O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"Tasdiqlayman"
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
______ M.E.Po'latov
2024 yil "__" ______

Ro'yxatga olindi: № FD-09-13
2024 yil "29" august

Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohas: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: : 60410400- Moliya va moliyaviy texnologiyalar

SAMARQAND – 2024

	Fan/modul kodi FINAN06	O'quv yili 2024-2025	Semestr 7	ECTS - Kreditlar 6
	Fan/modul turi Tanlov	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6
1.	**Fanning nomi**	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami yuklama (soat)**
	Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari	60	60	120

2\. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o'qitishning maqsadi talabalarga tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari mohiyati, ularning milliy iqtisodiyotimizni rivojlantirishdagi o'rni va aholining bandlik muammosini hal etishdagi roli to'g'risida nazariy hamda amaliy bilimlar berishdan iboratdir.

Fanni o'qitishning asosiy vazifasi esa mamlakatimizda tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlarini, tadbirkorlikning tashkiliy–huquqiy asoslarini hamda ularni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash masalalarini, tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish, rejalashtirish, boshqarish, ularning moliyaviy faoliyati va kredit bilan ta'minlash shakllarini, tadbirkorlik sub'ektlarining bank, soliq va audit bilan bo'ladigan aloqalarini, axborot bilan ta'minlash usullarini va iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llarini talabalarga o'rgatishdan iboratdir.

3\.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari fanining mazmun - mohiyati, maqsadi va vazifalari.

Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari fanining mazmun – mohiyati. Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari fanining maqsadi va vazifalari. Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi.

2-mavzu. Tadbirkorlik riski.

Tadbirkorlik risklari tavsifi . Tadbirkorlik risklarini tasniflash va ularning nazariy asoslari. Tadbirkorlik risklarininig asosiy xususiyatlari.

3-mavzu. Tadbirkorlikda tavakkalchilik. Raqobatli strategiyalar.

Tadbirkorlikda tavakkalchilik. Raqobatli strategiyalar va ularning turlari. Tadbirkorlik faoliyatida raqobatli strategiyalarni o'rganish .

4-mavzu. Tadbirkorlik risklarini baholash

Tadbirkorlik risklarini baholash xususiyatlari va metodlari. Loyiha risklarini baholash. Ehtimoliy risklarni hisoblash. Risklarni baholash muammolari.

5-mavzu. Tadbirkorlik risklarini boshqarish.

Tadbirkorlik risklarini boshqarish. Tadbirkorlikda risk-menejment: Xavf xatar matritsasi. Tadbirkorlik risklarini diversifikatsiyalash.

6-mavzu. Tadbirkorlik risklarini sug'urtalash

Tadbirkorlik xavf -xatarlarini sug'urtalash zarurligi. Sug'urta faoliyati tadbirkorga nima beradi? Tadbirkorlik risklarini sug'urtalash afzalliklari.

7-mavzu. Tadbirkorlikni moliyalashtirish.

Tadbirkorlikni moliyalashtirishning shakllari. Qarz va jalb qilingan mablag'lar asosida moliyashtirish. Tadbirkorlikni moliyalashtirishning me'yoriy huquqiy asoslari.

8-mavzu. Xorijiy investitsiyalar asosida tadbirkorlikni moliyalashtirish

Xorijiy investitsiyalar va ularni jalb qilish sabablari. O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning roli

9-mavzu. Tadbirkorlikni moliyalashtirishning muqobil vositalari.

Tadbirkorlikni moliyalashtirishning innovatsion usullari. Moliyalashtirishning muqobil vositasi – kraudfanding. Kraudlending. Kraudinvesting.

9-mavzu. Moliyaviy innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanishi

Moliyaviy innovatsiyalar va bozorning "ko'rinmas qo'li". Innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanishi.

10-mavzu. Venchurli fondlar asosida tadbirkorlikni moliyalashtirish.

Venchurli moliyalashtirish. Tadbirkorlik faoliyatida venchurli moliyalashtirish mexanizmi. Venchurli moliyalashtirishning kamchiliklari va afzalliklari.

11- mavzu. Xalqaro moliya institutlari va xorijiy moliya tashkilotlari asosida tadbirkorlikni moliyalashtirish.

Tadbirkorlik subyektlari faoliyatida xalqaro moliya institutlarining ahamiyati. Xalqaro moliya institutlari va xorijiy moliya tashkilotlari. Xorijiy kredit liniyalari.

12-mavzu. O'zbekistonda tadbirkorlikni moliyalashtirishning amaldagi holat tahlili.

Tijorat banklari tomonidan tadbirkorlikni moliyalashtirish tizimiva uning samaradorligini baholash. Tijorat banklarining tadbirkorlikni moliyalashtirishdagi muammolar. Tadbirkorlarni qo'llab quvvatlash yo'nalishlari.

13-mavzu. Tadbirkorlikni moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish istiqbollari

Tadbirkorlikni moliyalashtirishning xorij tajribasi va undan samarali foydalanish yo'llari. Tadbirkorlikni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish.

14-mavzu. Tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatini baholash.

Tadbirkorlik subyektlarida eksportning hozirgi holati va tahlili. Eksportyor korxonalarning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi.Eksportyor korxonalarga yaratilgan shart-sharoitlar va imtiyozlar.

15-mavzu. Tadbirkorlik etikasi va madaniyati

Tadbirkor raxbar etikasi. O'ziga jalb qilish imidji. Tadbirkor rahbar faoliyatining ruhiy-psixologik xususiyatlari.Tadbirkor raxbar etiketi.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalari fanining mazmun - mohiyati, maqsadi va vazifalari.
2. Tadbirkorlik riski.
3. Tadbirkorlikda tavakkalchilik Raqobatli strategiyalar.
4. Tadbirkorlik risklarini baholash
5. Tadbirkorlik risklarini boshqarish.
6. Tadbirkorlik risklarini sug'urtalash.
7. Tadbirkorlikni moliyalashtirish.
8. Xorijiy investitsiyalar asosida tadbirkorlikni moliyalashtirish
9. Tadbirkorlikni moliyalashtirishning muqobil vositalari.
10. Venchurli fondlar asosida tadbirkorlikni moliyalashtirish.
11. Xalqaro moliya institutlari va xorijiy moliya tashkilotlari asosida tadbirkorlikni moliyalashtirish.
12. O'zbekistonda tadbirkorlikni moliyalashtirishning amaldagi holat tahlili.

13. Tadbirkorlikni moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish istiqbollari.
14. Tadbirkorlik sub'ektlarining eksport salohiyatini baholash.
15. Tadbirkorlik etikasi va madaniyati.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari.
2. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlanishi.
3. Aholining bandlik muammosini hal etishda tadbirkorlikning tutgan o'rni.
4. Tovar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish bo'yicha tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari.
5. Savdo-xarid va savdo-vositachilik kichik biznes va xususiy tadbirkorligini rivojlantirish yo'nalishlari.
6. Xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish muammolari.
7. Kichik biznes taktikasi va strategiyasi.
8. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirishni takomillashtirish.
9. Kichik biznes korxonalarining bankrotliligi va ularni davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash
10. Tadbirkorlik subyektlari mahsulotiga baho belgilash bosqichlari va usullari.
11. Tadbirkorlik subyektlari faoliyati samaradorligini oshirish yo'llari.
12. Tadbirkorlik subyektlari faoliyatida moliyaviy risklarni boshqarish.
13. Tadbirkorlik subyektlarini xorijiy kredit liniyalari orqali moliyalashtirish.
14. O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari.
15. Tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishninginnovatsion modellari.

4.	**V.Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • Tadbirkorlik riski va tadbirkorlikning moliyaviy vositalarining mazmuni va ahamiyati to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;*** • Tadbirkorlarning shaklidan kelib chiqib, tadbirkorlik riskining mazmuni va uning tarkibiy tuzilishi farqlanishini, moliyaviy risklar va moliyaviy risklarni boshqarush munosabatlarining o'zaro bog'liqligini hamda ularni amalga oshiruvchi sub'ektlar faoliyatidagi o'zgarishlarni,

	moliya bozorining mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyatini va moliyaviy vositachilar tarkibi, ular faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***; • moliyaviy risklarni pasaytirish usullaridan foydalana olish, pulning davriy qiymati konsepsiyasi asosida pulning kelajakdagi qiymatiga omillarning ta'sirini aniqlay olish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatida xarajatlarni aniqlab, u orqali sof foyda va rentabellikka baho bera olish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda moliyaviy resurslarni samarali shakllantirish manbalarini topish, moliyaviy hisobot shakllarini o'qib, ular asosida XYUS faoliyatiga baho bera olish, shuningdek aholi qatlamlari uchun pensiya yoki nafaqaning qaysi turi to'lanishini, raqamli moliyani rivojlantirishning bugungi kundagi dolzarb masalalarini amaliyotda qo'llash ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***
5.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • Ma'ruzalar; • Amaliy topshiriqlarni bajarish va xulosalash; • Interfaol keys-stadilar; • Blits-so'rov; • SWOT-tahlil; • Taqdimotlar qilish; • Essey yozish.
6.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test topshirish.
7.	**VIII. Asosiy adabiyotlar** 1. D.S.Qosimova. Xalqaro tadbirkorlik.Darslik. -T.: "Innovatsion rivojlanish nashiriyot-matbaa uyi", 2021 -332 б. 2. S.Salayev, M.Gulmanov va boshqalar. Tadbikorlik faoliyatini rejalashtirish asoslari: O`quv qo`llanma-T.: «Tafakkur Bo`stoni» 2014. -288 b. 3. D.S.Qosimova. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. Darslik -T.: «Innovatsion rivojlanish nashiriyoti-matbaa uyi", 2020 -328 б. 4. Анискин Ю.П. Организация и управление малым бизнесом: Учеб. пособ. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 160с. 5. Xodiyev B.Y., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. T.: TDIU, 2010. 6. Boltaboyev M.R., Qosimova M.S., Ergashxo'jaeva Sh.J., G'oyibnazarov B.K., Samadov A.N., Xodjaev R. Kichik biznes va tadbirkorlik: O'quv qo'llanma. – T.: "Iqtisodiyot", 2010. – 275 bet. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligini garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b. 8. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b. 9. Zaynalov J.R., Xusanov B.Sh., Aliyeva S.S., Ro'zibayeva N.X. va b. Moliya bozori: Darslik -T.: "Iqtisod-moliya", 2020. - 480 b. **Axborot manbalari:** 10.www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasining hukumat portali. 11.www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 12.www.imv.uz – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. 13.www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti. 14.www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti. 15.www.openbudget.uz – O'zbekiston Respublikasi "Ochiq byudjet" portal/ 16.www.scopus.com – xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazasi.
8.	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O`quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 august dagi 1-sonli yig`ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ 10-09-13)
9.	**Fan/modul uchun ma'sullar:** Kurbanova S.B. – "Moliya" kafedrasi o'qituvchisi
10.	**Taqrizchilar:** **B.Sh.Xusanov** – Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali direktori, i.f.n., dotsent **N.X.Ruzibayeva** – Investitsiya va innovatsiyalar kafedrasi dotsenti